

Samarbeid mellom kommuner og fagskoler

Hva skal til for at fagskolene skal dekke kompetansebehov i kommunenes helse/omsorg- og oppvekstsektor?

KS FoU-prosjekt nr. 164021

Formål med prosjektet

Agenda Kaupang har på oppdrag for KS gjennomført en undersøkelse om hvordan fagskolene kan bli strategiske samarbeidspartnere for kommunene i arbeidet med å utvikle nødvendig spisskompetanse i de kommunale tjenestene innen helse/omsorg og oppvekst.

Undersøkelsen har hatt som formål å gi innsikt i kommunenes kompetansebehov som kan dekkes av videreutdanning for fagarbeidere gjennom fagskoleutdanning, og bidra til at kommuner og fagskoler samarbeider bedre om utdanningstilbud som er tilpasset behovene i kommunale tjenester. Det er et ønske at resultatene fra prosjektet skal stimulere kommunene til å bruke fagskoletilbudet mer aktivt i sitt strategiske kompetanseutviklingsarbeid.

Problemstillinger og metode

Disse problemstillingene lå til grunn for prosjektet:

- ▶ Hva er kommunenes behov for spesialisering/videreutdanning for fagarbeidere eller tilsvarende innen helse/omsorg og oppvekst? Innen hvilke tjenester og fagområder er behovet størst?
- ▶ I hvilken grad har kommunene medarbeidere med slik spesialisering/videreutdanning?
- ▶ I hvilken grad er fagskoleutdanning en naturlig del av kommunenes kompetanseplaner? Hvor godt kjent er fagskoleutdanning og de ulike tilbudene?
- ▶ Erfaringer – hvordan bidrar kompetanseheving på fagskolenivå til oppgaveløsning, utvikling og kvalitet i tjenestene? Hvordan benytter arbeidsgiver slik kompetanse?
- ▶ Hva er barrierer og suksessfaktorer for å få til spesialisering av fagarbeidere eller tilvarende gjennom samarbeid mellom kommunesektoren og fagskoletilbydere?

Følgende metoder har blitt benyttet for å besvare problemstillingene:

- ▶ Dokumentstudier
- ▶ Spørreundersøkelse til et utvalg på 150 kommuner
- ▶ Spørreundersøkelse til samtlige fagskoler
- ▶ Kvalitative intervjuer med kommuner og fagskoler

Om fagskolesektoren og fagskolenes tilbud

- ▶ Fagskoler tilbyr yrkesrettede utdanninger som bygger på videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse, og som har et omfang tilsvarende minimum et halvt studieår og maksimum to studieår.
- ▶ En stor del av fagskolenes NOKUT-godkjente tilbud innen helse og oppvekst er basert på nasjonale planer som utarbeides av Nasjonalt utvalg for fagskoleutdanning i helse- og oppvekstfag (NUFHO). Hensikten med de nasjonale planene er å bidra til at det utvikles en nasjonal standard for fagskoleutdanninger innen helse- og oppvekstfag.
- ▶ Pr. mars 2017 foreligger det 17 aktive, fagspesifikke nasjonale planer på dette området. 14 av planene omhandler helse- og omsorgsfaglige utdanninger, mens 3 omhandler oppvekstfag.
- ▶ Fagskoletilbydere skal selv utarbeide mer detaljerte utdanningsplaner for utdanningen i samsvar med gjeldende nasjonale planer. Vi har i denne undersøkelsen identifisert totalt 116 fagskoletilbud innen helse/omsorg og oppvekst ved norske fagskoler.
- ▶ De mest utbredte utdanningstilbudene er «Helse, aldring og aktiv omsorg», «Kreftomsorg og lindrende pleie», «Psykisk helsearbeid og rusarbeid» og «Rehabilitering».
- ▶ Innen oppvekst er «Barn med særskilte behov» den mest utbredte utdanningen.

Kommunenes kjennskap til fagskolesektoren

- ▶ Undersøkelsen viser at mange kommuner har kjennskap til fagskolene og deres tilbud.
- ▶ Imidlertid er det stor variasjon mellom kommuner på dette området.
  - ▶ Dette tydeliggjøres blant annet av at en fjerdedel av kommunerespondentene i spørreundersøkelsen oppgir at de ikke kjenner tilbudet ved fagskolen(e) som ligger nærmest deres kommune, og at over en femtedel oppgir at de ikke kan forklare på en enkel måte hvordan en fagskole skiller seg fra henholdsvis videregående skoler og universiteter/høgskoler.
- ▶ Representanter for kommunenes helse- og omsorgstjenester har gjennomgående bedre kjennskap og vurderer i større grad at fagskoleutdanningene er i tråd med deres behov, enn representanter for oppvekstsektoren.
  - ▶ En naturlig forklaring på dette er at fagskoletilbudet innen oppvekst er relativt nytt og foreløpig nokså begrenset, mens tilbudet innen helse og omsorg både er mer omfattende og har en lenger historie.

Kommunenes kompetansebehov og kompetanseutviklingsarbeid

- ▶ På helse- og omsorgsområdet oppgir kommunene at de har behov for kompetanse innen rus og psykiatri/psykisk helsearbeid, aldring/geriatri, demensomsorg, utviklingshemming, rehabilitering, habilitering, kreftomsorg, nevrologiske lidelser, lindrende behandling, ernæring, forebyggende arbeid og veiledning.
- ▶ Velferdsteknologi fremheves som et område som i økende grad vil gjøre seg gjeldende, og hvor det følgelig også vil bli behov for fagskoleutdanninger.
- ▶ På oppvekstområdet er målgruppen for fagskoleutdanning i størst grad assistenter i barnehage og miljøarbeidere på skole/SFO. Her har kommunene behov for fagskoleutdanning knyttet til barn med særskilte behov, arbeid med de yngste barna, flerspråklighet og flerkulturell kompetanse, miljøarbeid, tidlig innsats, spesialpedagogikk og IKT/digital kompetanse.
- ▶ Både de kvantitative og de kvalitative funnene i undersøkelsen viser at det er stor variasjon knyttet til i hvilken grad kommunene har kompetanseplaner/strategier som berører fagskolesektoren.

Samarbeid mellom kommuner og fagskoler

- ▶ En sentral forutsetning for at samarbeid mellom kommuner og fagskoler både skal igangsettes og videreføres, er at fagskolene tilbyr utdanninger som er i tråd med kommunenes behov for kompetanse.
- ▶ Samarbeidsmøter fremgår som et av de viktigste elementene for å ivareta dette. Imidlertid oppgir under en sjettedel av kommunene i undersøkelsen at de har faste møtepunkter med en eller flere fagskoler. Under en tredjedel av kommunerespondentene oppgir at deres kommune har et formalisert samarbeid eller jevnlig dialog med fagskoler.
- ▶ Graden av samarbeid er større innen helse og omsorg enn oppvekst.
- ▶ Over to tredeler av kommunerespondentene oppgir at deres kommune har medarbeidere med fagskoleutdanning innen helse/omsorg eller oppvekst. Omfanget er størst innen helse og omsorg.
- ▶ De fleste kommunene som er intervjuet oppgir at medarbeidere som gjennomfører fagskoleutdanning ikke får nye stillingstitler. Det er mer vanlig at medarbeidere får økt lønn etter fullført fagskoleutdanning. Enkelte kommuner har rutiner for tildeling av økt ansvar til fagarbeidere som gjennomfører fagskoleutdanning.

Samarbeid mellom kommuner og fagskoler

- ▶ I kommunene hvor det foreligger rutiner for å nyttiggjøre seg av den nyervervede kompetansen en fagskoleutdanning gir, får medarbeidere med fagskoleutdanning blant annet ansvar for internundervisning og -opplæring med øvrige medarbeidere i kommunen, å være primærkontakt/ha ansvar for relevant pasientgrupper, å være faglige ressurspersoner i enheten/kommunen, faglige utviklingsprosjekter, ansvar for lærlinger, utarbeiding av nye prosedyrer og planer, og aktiv deltakelse i etisk refleksjon.
- ▶ Samtidig viser undersøkelser blant tidligere studenter, gjennomført av enkelte fagskoler, at langt fra alle får slike nye ansvarsoppgaver. Trolig er det stor variasjon fra kommune til kommune på dette området.
- ▶ Flere av lederne i kommunene som har blitt intervjuet forteller at de ser en tydelig utvikling hos medarbeidere som gjennomfører fagskoleutdanning. Det fremgår at fagskoleutdanning har bidratt til at medarbeidere har blitt:
  - ▶ Mer bevisste på sin egen rolle, ansvar og formålet med arbeidet de utøver
  - ▶ Mer selvsikre og trygge på hvilke tiltak som bør iverksettes i ulike situasjoner
  - ▶ Mer reflekterte og mer aktive i faglige diskusjoner
  - ▶ Flinkere til å dele og bidra aktivt med faglighet og kunnskap i virksomheten
  - ▶ Flinkere til å følge opp og opptre profesjonelt i møte med foreldre, pårørende, pasienter, brukere etc.
  - ▶ Flinkere til å sette ord på det som tidligere var taus kunnskap for mange
  - ▶ Mer engasjerte og fått et nytt «driv»

Hva skal til for at kommuner og fagskoler kan samarbeide bedre for å sikre at kommunenes fagarbeidere får nødvendig spisskompetanse?

- ▶ Kommunene peker i stor grad på seg selv når de blir bedt om å fremheve sentrale barrierer for samarbeid. Mange erkjenner at de ikke vet nok om innholdet i fagskolenes tilbud, fagskolenes ulike undervisningsformer eller formålet med fagskoleutdanning. I tillegg vurderer en vesentlig andel av kommunene at fagskolene ikke er flinke nok til å markedsføre tilbudet sitt, og at også dette er en barriere for samarbeid.
- ▶ Undersøkelsen avdekker flere faktorer som bør være på plass for at kommunene skal få dekket sine kompetansebehov i helse/omsorg- og oppvekstsektoren gjennom strategisk samarbeid med fagskoler. På overordnet nivå har undersøkelsen identifisert to grunnleggende forutsetninger for aktivt samarbeid mellom kommuner og fagskoler:
  - ▶ **Kunnskap om fagskolenes tilbud.** Kommunenes kjennskap til fagskolenes tilbud påvirker i stor grad holdninger og graden av samarbeid. Både fagskoler, kommunale ledere og fagskolestudenter kan spille viktige roller med å gjøre fagskolene mer kjent i kommunesektoren.
  - ▶ **Midler fra sentralt hold.** Midler fra Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet finansierer i dag en vesentlig andel av studieplassene innen helse- og oppvekstfag. Det er en gjennomgående tilbakemelding fra kommuner og fagskoler at disse midlene er helt avgjørende for at fagarbeidere i kommunene skal kunne gjennomføre fagskoleutdanning.

Hva skal til for at kommuner og fagskoler kan samarbeide bedre for å sikre at kommunenes fagarbeidere får nødvendig spisskompetanse?

- ▶ Strategisk samarbeid forutsetter to aktive samarbeidsparter. Kommuner og fagskoler har gjensidig interesse av godt samarbeid. For kommunene er fagskolene en kilde til viktig kompetanse i sine helse/omsorgs- og oppveksttjenester. For fagskolene er kommunene en viktig «kunde» og kilde til studenter til utdanningene de tilbyr. For at kommuner og fagskoler skal få gjensidig utbytte av dette samarbeidet, er det flere faktorer som bør være på plass:
  - ▶ **Faste og forpliktende samarbeidsmøter.** Det er helt sentralt at kommuner og fagskoler med jevne mellomrom møtes, og formidler og lytter til hverandres ønsker og behov. Undersøkelsen viser at kommunene som har faste samarbeidsmøter med fagskoler er mest tilfreds med samarbeidet, og i størst grad opplever at deres behov for kompetanse har innvirkning på fagskolenes tilbud. Under en sjettedel av kommunene i undersøkelsen oppgir imidlertid at de har faste møtepunkter med en fagskole. For mange kommuner vil et første og grunnleggende steg i retning av strategisk samarbeid med fagskoler derfor være å initiere slike møter.
  - ▶ **Samarbeidsavtale.** For å sikre formelle og forpliktende rammer for samarbeidet, vil det også være hensiktsmessig å inngå en avtale som regulerer dette samarbeidet. Undersøkelsen viser at et fåtall kommuner har inngått slike avtaler pr. i dag.
  - ▶ **Forankring av samarbeidet strategisk og operativt.** Det fremstår som en suksessfaktor at kommunen er representert både med ledere som kan formidle strategiske hensyn og fatte strategiske beslutninger (eksempelvis kommunaldirektører og/eller virksomhetsledere), samt representanter som er tettere på den praktiske utøvelsen av tjenestene (eksempelvis enhetsledere).
  - ▶ **Bruk av lærerkrefter som bindeledd mellom kommuner og fagskoler.** Kommunalt ansatte innen helse/omsorg og oppvekst som også jobber som lærere ved fagskoler kan også fungere som et viktig bindeledd mellom kommuner og fagskoler.

I tillegg til felles innsats i samarbeidet, er det flere ting kommuner og fagskoler kan gjøre hver for seg for å legge til rette for et godt samarbeid

---

- ▶ **Kommunene må kartlegge eget kompetansebehov – og formidle dette utad.** For at fagskolene skal kunne tilby utdanninger som er i tråd med kommunenes kompetansebehov, er det en forutsetning at kommunene gjør analyser av hva dette behovet er, og formidler dette til fagskolene.
- ▶ **Kommunene må dele informasjon internt i organisasjonen.** I tillegg til å formidle behov eksternt, er det viktig at kommunene formidler informasjon om fagskolenes tilbud internt i egen kommune, fra ledelse til fagarbeidere.
- ▶ **Kommunene må legge praktisk til rette og skape insentiver for at medarbeidere kan gjennomføre fagskoleutdanning.** Ikke alle fagarbeidere opplever at de har anledning eller motivasjon til å gjennomføre fagskoleutdanning. Dersom kommuner ønsker at fagarbeidere skal videreutdanne seg, er det derfor nødvendig å legge til rette for dette slik at medarbeidere opplever at det er mulig å kombinere utdanning og arbeid. Det er også viktig å skape insentiver for fagskoleutdanning ved å gjøre det til en del av fagarbeideres karrierevei, eksempelvis i form av mer ansvar, nye oppgaver, stillingshjemler og/eller økt lønn.
- ▶ **Fagskolene må markedsføre seg selv og drive oppsøkende virksomhet.** For at kommunene skal få kjennskap til fagskolenes tilbud, er det nødvendig at fagskolene synliggjør tilbudet sitt overfor kommunene. Dette kan gjøre både gjennom samarbeidsmøter og på andre møteplasser og gjennom aktiv, oppsøkende virksomhet.
- ▶ **Fagskolene må ha et fleksibelt og tilpasset undervisningstilbud – og stadig utvikle og fornye dette.** Utviklingen knyttet til teknologi, digitalisering og e-læring går raskt, og fagskolene bør være åpne for kommuners behov og etterspørsel etter alternative undervisningsformer, eksempelvis knyttet til videooverført og/eller nettbasert undervisning. Fagskolenes fleksibilitet og evne til å raskt tilby relevante utdanninger er også en potensielt viktig bidragsyter til styrket samarbeid. I så måte kan en fagområdegodkjenning fra NOKUT være et sentralt virkemiddel som flere fagskoler bør vurdere om de skal søke om.

Hva vil påvirke det fremtidige samarbeidet mellom kommuner og fagskoler?

- ▶ **Vil større regioner gi større muligheter?** Med den kommende regionreformen vil nye og større regioner overta fylkeskommunenes rolle som skoleeier for de offentlige fagskolene. Det er nærliggende å hevde at det også vil være hensiktsmessig å slå sammen de offentlige fagskolene til større enheter, i tråd med de nye regionene. Et slikt grep kan gi flere nye muligheter for fagskolene, blant annet knyttet til større fagmiljøer som kan jobbe med utvikling av utdanninger og drive markedsføring overfor kommunene.
- ▶ **Bør fagskolene samarbeide med andre fagmiljøer?** Mange fagskoler har ikke tilstrekkelig kapasitet eller nok ressurser til å holde seg oppdatert på faglig utvikling eller ny forskning til enhver tid. Dermed blir skolene i stor grad reaktive overfor kommunenes behov. Vi vurderer at fagskolene med fordel kan bli mer proaktive og i bedre stand til å tilby utdanninger som dekker kommuners behov for kompetanse i tjenester som er i stadig endring. Samarbeid med øvrige fagmiljøer kan være et potensielt virkemiddel i så måte.
- ▶ **Digitalisering gir både muligheter og utfordringer.** Digitalisering gir muligheter til å tilrettelegge utdanningstilbud som er mer tilgjengelig, mindre sårbart for geografisk avstand, mer praktisk gjennomførbart uavhengig av den studentenes arbeidstid, familiesituasjon, m.m. Dette er følgelig en utvikling fagskolene bør jobbe aktivt for å imøtekomme. Samtidig er det en kjensgjerning at målgruppen for fagskoleutdanning innen helse og oppvekst har varierende digital kompetanse. Dermed er det også viktig at kommunene er seg sitt ansvar bevisst med hensyn til å øke den digitale kompetansen blant sine medarbeidere.
- ▶ **Fagskolene trenger bistand for å bli mer kjent.** Det er viktig at fagskolene markedsfører seg selv aktivt, slik at flere kommuner får kjennskap til tilbudet deres. Vi er imidlertid ikke sikre på at dette bør være opp til fagskolene alene, gitt at mange av fagskolene er små og har begrensede ressurser til slikt arbeid, både i form av midler og personale. Kanskje bør staten bidra i arbeidet med å gjøre fagskolesektoren mer kjent, i form av informasjonsarbeid el. Alternativt er dette også noe de nye og større regionene bør ta ansvar for. Kanskje kan også KS spille en rolle i dette arbeidet?

AGENDA KAUPANG

Agenda Kaupang bidrar til omstilling og utvikling av offentlig sektor. Vi bistår ledere og medarbeidere med faktabaserte beslutningsgrunnlag og effektivisering av prosesser. Agenda Kaupang gjennomfører analyser og rådgiving innen ledelsesutvikling, styring, økonomi, organisasjonsutvikling og digitalisering.